

Lomake häirinnän ja vainon kartoittamiseen

Tätä riskinarviointia voi käyttää kaikissa vainoamiseen ja häirintään liittyvissä tapauksissa. Lomake täytetään aina, kun vainoamista tai häirintää on tapahtunut useammin kuin kaksi kertaa ja/tai asiakas on erittäin peloissaan. Kysymykset ohjaavat työntekijää havainnoimaan tarkemmin tapauksessa esiintyvää vainoa ja häirintää sekä kartoittavat asiakkaan riskiä kokea uudelleenvainoa tai häirintää. Useinmiten tekijän käyttäytyminen on myös pakonomaista uhrin valvontaa. Tapaus voi olla vakava, vaikkei asiakas olisikaan kokenut vielä fyysistä väkivaltaa. Mitä enemmän lomakkeessa on kyllä-vastauksia, sitä korkeampi riski on sille, että tekijä kohdistaa uhuriin fyysistä väkivaltaa.

Uhrin nimi:

Päivämäärä:

Työntekijän nimi ja yhteystiedot:

Rastita kyllä/ei asiakkaan vastauksen mukaan, tarkenna halutessasi	Kyllä	Ei
1. Oletko erittäin peloissasi?		
2. Onko/Ovatko tekijä/tekijät syyllystyneet häirintään aikaisemmin (sinun tai jonkun toisen uhrin kohdalla)?		
3. Onko x hajoittanut tai vahingoittanut omaisuuttasi?		
4. Vierailleeko x kutsumatta kotonasi, työpaikallasi tms. useammin kuin kolme kertaa viikossa?		
5. Onko x oleskellut kotisi, työpaikkasi tms. lähistöllä?		
6. Onko x tehnyt fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhkauksia viimeisen häirintätapauksen yhteydessä?		
7. Onko x häirinnyt jotain kolmatta osapuolta sen jälkeen, kun häirintä on alkanut (perhe, ystävät, työtoverit, naapurit, uudet seurustelu/avo/aviopuolisot tms.)?		
8. Käyttikö x väkivaltaa viimeisimmän häirintätapauksen yhteydessä?		
9. Onko x käyttänyt muita ihmisiä apunaan häirinnässä (vapaaehtoisesti/pakottamalla)?		
10. Onko x:lla päihteiden (alkoholin, huumeet jne.) väärinkäyttöä?		
11. Onko x syyllystynyt aiemmin väkivaltarikoksiin?		

Kirjaa tähän muuta tapaukseen liittyvää tärkeää tietoa (esim. yksityiskohtaisia kuvauksia uhkauksista, häirinnän kesto, uhrin näkökulma tekijän motiiveista, tekijän omistamat aseet jne.).

Kysymys 1. Oletko erittäin peloissasi?

Uhri on paras henkilö arvioimaan tekojen aiheuttamaa pelon tunnetta. Vainoamisessa tekijä saattaa kävellä esim. uhrin talon ohi tai pyytää treffeille. Usein toistuvana tällainen käyttäytyminen voi muuttua uhkaavaksi ja uhri voi tuntea itsensä turvattomaksi ja uhatuksi. Kaikissa tapauksissa (jopa niissä, missä suoraa uhkausta ei ole vielä tehty tai uhrilla ei ole todistusaineistoa) on tärkeää huomioida uhrin kokeman uhan laajuus tai vakavuus. Tutkimuksissa on havaittu, että uhrin ovat usein haluttomia leimautumaan ”vainonnan uhreiksi” huolimatta siitä, että he ovat erittäin peloissaan tuntien ettei kukaan ota heidän pelkoaan vakavasti (Sheridan et al., 2002).

Kysymys 2. Onko tekijä/tekijät syyllistyneet häirintään aiemmin (tämän tai jonkun muun uhrin kohdalla)?

Yksi parhaiten tulevaa käyttäytymistä ennustavista asioista on tekijän aiempi käyttäytyminen. Uhri ei välttämättä tunne tekijää entuudestaan, mutta hänellä saattaa olla jotain tietoa siitä, miten tekijä on aiemmin käyttäytynyt. Vainoajat saattavat joskus lopettaa vainoamisen (syystä, jota kukaan muu kun tekijä ei tiedä) vain jatkaakseen sitä taas uudelleen aivan yllättäen.

Kysymys 3. Onko x hajoittanut tai vahingoittanut omaisuuttasi?

Useat tutkimukset osoittavat, että vainoajat hajottavat uhrin omaisuutta kolmanneksessa tapauksista (Blaauw et al., 2002). Hajottaminen voi olla raivon tai turhautumiseen liittyvää sijaistoimintaa, jos tekijä ei suoraan pääse käsiksi uhuriin; kosta; halua vahingoittaa jotain mikä on uhrille tärkeää (esim. hääkuvien tuhoaminen); uhrin turvallisuuden tunteen heikentämistä; yritystä tai konkreettista tunkeutumista uhrin asuntoon tai uhrin vakoilemista. Omaisuuden rikkominen ennustaa uhuriin kohdistuvia fyysisiä hyökkäyksiä (Harmone et al., 1995, 1998).

Kysymys 4. Vierailleeko x kutsumatta kotonasi, työpaikallasi tms. useammin kuin kolme kertaa viikossa?

Vainoaminen tapahtuu harvoin täysin ilman lähempää kontaktia uhuriin. Tutkimukset osoittavat, että melkein kaikki vainontatapaaukset johtavat lopulta uhrin ja tekijän kohtaamiseen (Mullen et al., 2000). Jotkut vainoajista saattavat lähestyä uhriaan tasaisin väliajoin esim. heidän työmatkallaan. Muut, pääasiassa vainoajat, joilla on mielenterveysongelmia, voivat ilmestyä eri paikkoihin ennalta arvaamattomana hetkenä (Sheridan & Boon, 2002). Tutkimukset ovat osoittaneet, että ne tekijät, jotka vierailivat uhrin kotona, työpaikalla tms. kolme kertaa viikossa, ovat niitä jotka todennäköisimmin hyökkäävät uhrin kimppuun. On kuitenkin hyvä muistaa, että jollain tekijöistä ei ole mitään kaavaa, jonka mukaan he toimivat, joten tapahtumien ennakoiminen voi olla hankalaa.

Kysymys 5. Onko x oleskellut kotisi, työpaikkasi tms. lähistöllä?

Monet tekijöistä näyttävät uhreille. Myönteistä tässä on se, että tekijää vastaan saadaan kerättyä todisteita etenkin, jos uhri pitää päiväkirjaa tapahtumista ja tekijän käyttäytymisestä. Tekijät, jotka oleskelevat uhrin kodin, työpaikan tms. lähistöllä ovat niitä, jotka todennäköisimmin hyökkäävät uhrin kimppuun. Nämä tekijät voivat kerätä uhuriin liittyvää tietoa tai seurata uhrin tapoja. Toisaalta hyökkäys uhria kohtaan voi syntyä tekijän kokemasta turhautumisesta, jos hän ei ole saanut luotua suhdetta uhuriin, vaikka hän on uhrannut paljon aikaa uhrin seuraamiseen. Tekijät ovat hyvin erilaisia. Jotkut heistä voivat yrittää oleilla uhrin lähetyvillä salaa, kun taas toiset eivät pyri salaamaan mitään toimintaansa.

© Lorraine Sheridan, Karl Roberts and Laura Richards (2009) Please do not reproduce without permission.

Suomenkielinen käännös: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

www.thl.fi

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

Kysymys 6. Onko x tehnyt fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhkauksia viimeisen häirintätapauksen yhteydessä?

Usein tekijät uhkailevat suoraan tai epäsuorasti uhrejaan. Esimerkki epäsuorasta uhkailusta voi olla väkivaltaisen kuvan lähettäminen uhrille (usein nimettömänä). Lisäksi tekijät uhkailevat uhrejaan suullisesti tai kirjallisesti. Nämä uhkailut tulisi aina ottaa vakavasti. Vainoajat uhkailevat uhreja ja myös toteuttavat uhkaukset pitkänkin ajan kuluttua. Vahvin ennuste tekijän väkivallalle ovat uhkaukset kahdeksan eri tutkimuksen mukaan. Vakavan väkivallan tapauksissa uhkauksien on todettu ennustaneen väkivaltaa vielä vahvemmin (James & Farnham, 2003).

Kysymys 7. Onko x häirinyt kolmatta osapuolta sen jälkeen, kun häirintä on alkanut (perhe, ystävät, työtoverit, naapurit, uudet seurustelu/avo/aviopuoliset tms.)?

Suurimmassa osassa tapauksista uhrin läheisiä joutuu vainonnan kohteeksi. Vaikka tekijät pystyvät vainoamaan useampia kuin vain yhtä uhrin kerrallaan, kertoo tämä siitä, onko vainoa kohdistunut myös uhrin läheisiin. Tekijät vainoavat uhrin läheisiä esimerkiksi järkyttääkseen uhrin (esim. uhrin lapsiin kohdistuva vaino); saadakseen tietoa uhrista (uhrin ystävien seuraaminen); raivatakseen tieltään henkilöitä tekijän ja uhrin välillä (uhrin kumppanin häirintä) ja rangaistakseen niitä, jotka suojelevat uhrin (esim. työtoverit, jotka sanovat, ettei uhri ole tavoitettavissa). Vainoajien on tiedetty häirinneen satoja henkilöitä, jotka ovat olleet tekemisissä uhrin kanssa (Mohandie et al., 2006; Mulle et al., 1999).

Kysymys 8. Käyttikö x väkivaltaa ihmisiä kohtaan viimeisimmän häirintätapauksen yhteydessä?

Vainontatapauksiin liittyy usein kolmansia osapuolia, ja heiltä saadaan usein näyttöä asiaa tutkittaessa. Tutkimukset osoittavat, että kolmansien osapuolien kimppuun on hyökätty 6–17 prosenttia tapauksista (Mohandie et al. 2006; Mullen, Pathe; Purcell, and Stuart 1999; Sheridan & Davies, 2001). Ne tekijät, jotka hyökkäävät kolmansien osapuolien kimppuun ovat niitä, jotka todennäköisimmin myös kohdistavat väkivaltaa pääuhriin. Ne henkilöt, jotka pyrkivät estämään tekijän pääsyn uhrin lähelle, ovat niitä, jotka ovat korkeassa riskissä joutua itse väkivallan uhriksi.

Kysymys 9. Onko x käyttänyt muita ihmisiä apunaan häirinnässä vapaaehtoisesti/pakottamalla?

Tekijä pyytää usein muita ihmisiä avustamaan vainoamisessa. Monet vainoajat käyttävät useita tunteja päivässä vainomiseen ja ovat valmiita jatkamaan toimintaa useita vuosia (Meloy, 1996). Tekijä saattaa esiintyä jonain toisena henkilönä netissä, lähettää uhkaavaa materiaalia tai valheellisia viestejä uhrille tai houkutellessa muita netin käyttäjiä häiritsemään ja uhkailemaan uhrin (esim. postaamalla uhrin henkilökohtaisia tietoja julkisille keskustelupalstoille) (Sheridan and Grant, 2007).

Kysymys 10. Onko x:lla päihteiden (alkoholi/ huumeet jne.) väärinkäyttöä?

Tutkimuksien mukaan tekijän päihteiden väärinkäytöllä ja uhrin kokemalla fyysisellä väkivallalla on selkeä yhteys (Rosenfeld, 2004). Päihteiden väärinkäyttö voi johtaa vainoon ja myös yksittäisiin väkivallan tekoihin. Alkoholien tai huumeiden käyttö voi edeltää hyökkäystä, pakottaa tekijää toimimaan sekä lisätä kaipaavien tai vihaisten ajatusten pakonomaisuutta. Päihteiden käytön avulla tekijä saa itsevarmuutta lähestyäkseen uhrin. Tiedetään, että päihteiden väärinkäyttö lisää riskiä väkivallanteoille niillä vainoajilla, joilla on mielenterveyden ongelmia (Steadman et al., 1998), vaikka nekin vainoajat, joilla ei ole mielenterveysongelmia, voivat väärinkäyttää päihteitä.

© Lorraine Sheridan, Karl Roberts and Laura Richards (2009) Please do not reproduce without permission.

Suomenkielinen käännös: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos

www.thl.fi

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

Kysymys 11. Onko x syylistynyt aiemmin väkivaltarikokseen?

Yksi parhaiten jatkoa ennustavista tapahtumista on tekijän aiempi käyttäytyminen. Väkiältä ei aina ole fyysistä, mutta sillä voi olla psykologisia vaikutuksia. Tämä saattaa olla suhteessa pakkomielleiseen kontrollointiin ja/tai mustasukkaiseen uhrin valvontaan (Regan, Kelly, Morris ja Dibb 2007) jos tekijä(t) tuntee/tuntevat todellista oikeutta tai omistajuutta uhriin. Yleisesti vainoajat, jotka ovat olleet aiemmin väkivaltaisia, joko vainoamisen yhteydessä tai muissa tapauksissa, ovat suuremmalla todennäköisyydellä väkivaltaisia uudelleenkin. Joillakin tunnetuista, kaikista väkivaltaisimmista vainoajista, ei ole aikaisempaa rikoshistoriaa (James ja Farham, 2003).

© Lorraine Sheridan, Karl Roberts and Laura Richards (2009) Please do not reproduce without permission.

Suomenkielinen käännös: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

www.thl.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000